

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

ГУЗАР ІННА МИКОЛАЇВНА

УДК 364-43:378.016]:364.642-053.6

**КОНФЛІКТОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА МОЛОДОГО ПОДРУЖЖЯ
ТА ШЛЯХИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ**

231 – Соціальна робота

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття кваліфікаційного рівня
магістра соціальної роботи

Миколаїв – 2019

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили,
Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
ЧУБУК Руслан Валентинович
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили.

Рецензент: доктор наук з державного управління, професор
ЄМЕЛЬЯНОВ Володимир Михайлович
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили.

Захист відбудеться 27 лютого 2019 року о 10.00 на засіданні кафедри соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі соціальної роботи, управління і педагогіки Чорноморського національного університету імені Петра Могили, за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 1-а Воєнна, 2.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Статистичні дані свідчать, що більше, ніж половина українських сімей щороку розпадаються. За кількістю розлучень Україна посідає одне з перших місць у Європі.

Руйнування сімей, неспроможність налагодження взаємодії та неузгодженість Я-концепцій партнерів спричинено, з одного боку, великою кількістю міжособистісних конфліктів, а з іншого, – відсутністю у членів подружжя, особливо молодого, необхідного досвіду, знань та умінь щодо конструктивного їх розв'язання.

Означене протиріччя актуалізує питання щодо більш глибоко вивчення феномену конфліктологічної культури в цілому, її особливостей, обумовлених внутрішньо-сімейними відносинами молодій сім'ї, та пошуком ефективних шляхів її формування у членів молодого подружжя.

До питань формування та розвитку конфліктологічної культури зверталась велика кількість вітчизняних та зарубіжних науковців. Дослідниками виокремлено сутність конфліктологічної культури та її компоненти, а саме: конфліктологічна компетенція, компетентність, грамотність, готовність, самосвідомість (В. Андрєєв, Г. Антонов, С. Гиренко, Є. Дурманенко, В. Журавльов, О. Іонова, В. Руденко, М. Руденко, А. Лукашенко, Н. Самсонова, Т. Черняєва та ін.). Проблему подружніх конфліктів у молодій сім'ї розглядали в своїх дослідженнях М. Алексєєва, Т. Говорун, С. Дворняк, В. Зацепін, Т. Кириленко, С. Ковальова, О. Кочарян, М. Обозов та інші.

Водночас проблема формування та розвитку конфліктологічної культури молодого подружжя не отримала на сьогодні достатнього теоретичного осмислення та практичної інтерпретації в нових для України складних та суперечливих соціально-економічних та духовно-культурних умовах. Дані обставини зумовили необхідність проведення дослідження, спрямованого на пошук шляхів формування конфліктологічної культури членів молодого подружжя.

Відповідно до актуальності окреслених проблем, враховуючи практичну значущість даної теми і недостатню її розробленість обрано тему магістерської роботи – «Конфліктологічна культура молодого подружжя та шляхи її формування».

Мета дослідження полягала у здійсненні теоретичного аналізу та емпіричної перевірки рівня конфліктологічної культури членів молодого сім'ї та обґрунтуванні шляхів її формування.

За для досягнення означеної мети було сформульовано та розв'язано низку дослідницьких **завдань**:

- розкрити особливості сімейних відносин молодого подружжя;
- виявити сутність та структуру конфліктологічної культури подружжя;
- визначити критерії, показники та рівні розвитку конфліктологічної культури молодого подружжя;
- дослідити рівень конфліктологічної культури членів молодого подружньої пари;
- обґрунтувати основні шляхи формування конфліктологічної культури в соціальній роботі з молодими сім'ями.

Об'єктом цього дослідження виступає конфліктологічна культура молодого подружжя.

Предмет дослідження: шляхи формування конфліктологічної культури членів молодого сім'ї.

Реалізація завдань дослідження стала можливою завдяки використанню комплексу **методів дослідження** теоретичного та емпіричного рівнів пізнання:

- теоретичних: аналіз та синтез для з'ясування сутності та особливостей конфліктологічної культури як атрибуту сімейних відносин; порівняння, абстрагування, узагальнення та систематизація з метою отримання емпіричних індикаторів для перевірки критеріїв, показників та рівнів розвитку конфліктологічної культури молодого подружжя;

– емпіричних: аналіз документів для ознайомлення з філософською, соціологічною, психологічною та педагогічною літературою, методи діагностування (тестування та шкалювання) для виявлення рівня конфліктологічної культури членів молодого подружжя;

– статистичні: метод середніх величин, метод групування, табличний та графічний методи з метою обробки результатів тестування та шкалювання.

Наукова новизна й теоретична значущість дослідження полягають у тому, що:

- *уперше* теоретично обґрунтовано зміст та структуру конфліктологічної культури молодого подружжя, її критерії, показники та рівні розвитку;
- *уточнено* сутність понять «конфліктологічна культура» та «конфліктологічна компетентність»;
- *подальшого розвитку* набули ідеї щодо необхідності поетапного цілеспрямованого педагогічного впливу на особистість в процесі формування та розвитку її конфліктологічної культури.
- *виявлено, узагальнено та теоретично обґрунтовано* наявність невикористаних ресурсів в соціальній роботі щодо формування сімейної конфліктологічної культури молоді.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що:

- здійснено добір та обґрунтування психодіагностичного інструментарію для вимірювання рівня конфліктологічної культури членів молодого подружжя;
- виявлено рівень конфліктологічної культури членів десяти молодих сімей, що є мешканцями м. Миколаєва та смт. Чаплинка Херсонської області;
- обґрунтовано шляхи формування конфліктологічної культури членів молодого подружжя.

Результати роботи можуть бути використані фахівцями соціальних служб, методичних центрів, педагогічними працівниками закладів середньої та вищої освіти, системи професійної освіти, педагогами-вихователями державних закладів опіки, членами громадських організацій, на яких покладено завдання щодо виховання молоді. Матеріали дослідження також можуть бути використані викладачами та студентами під час підготовки до лекційних, практичних та семінарських занять зі спеціальності «Соціальна робота».

Експериментальною базою дослідження стала кафедра соціальної роботи, управління і педагогіки Інституту державного управління Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження пройшли апробацію в процесі обговорення на XXI-й Всеукраїнській науково-практичній конференції: Могилянські читання – 2018: «Формування професійних компетентностей учнівської та студентської молоді в межах STEM-освіти» (м. Миколаїв, 16 листопада 2018 р.);

Публікації. Основні теоретичні положення й результати емпіричного дослідження висвітлено у статтях:

- Гузар І. М. Сучасні методи вирішення сімейних конфліктів / І. М. Гузар // Могилянські читання – 2018 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти : XXI Всеукраїнська науково-практична конференція : тези доповідей наукової конференції «Формування професійних компетентностей учнівської та студентської молоді в межах STEM-освіти». – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – С. 104-105;
- Гузар І. М. Попередження та вирішення подружніх конфліктів в соціально-педагогічній роботі / І. М. Гузар // Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – С. 73–77 .

Структура й обсяг роботи. Мета та завдання магістерської роботи обумовили її структуру. Вона складається зі вступу, в якому висвітлено актуальність досліджуваної проблеми, сформульовано мету, визначено об'єкт та предмет дослідження, сформульовано завдання роботи, зазначено методи розв'язання означених завдань, охарактеризовано наукову новизну і теоретичне значення дослідження, обґрунтовано практичну значущість результатів дослідження, наведено список публікації; трьох розділів (1. Теоретичні засади дослідження конфліктологічної культури як атрибуту сімейних відносин; 2. Дослідження конфліктологічної культури членів молодого подружньої пари; 3. Шляхи формування конфліктологічної культури молодого подружжя); висновків до підрозділів та загальних висновків; списку використаних джерел, що нараховує 64 позиції. Загальний обсяг роботи – 97 сторінок, основний текст роботи викладено на 69 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми магістерської роботи, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт та предмет, охарактеризовано методологію і експериментальну базу дослідження, показано наукову новизну, теоретичну і практичну значущість отриманих результатів, подано відомості про апробацію результатів дослідження, представлено інформацію про публікації, структуру й обсяг магістерської роботи.

У першому розділі **«Теоретичні засади дослідження конфліктологічної культури як атрибуту сімейних відносин»** було проаналізовано особливості сімейних відносин молодого подружжя, надано характеристику структури конфліктологічної культури подружжя, розглянуто критерії, показники та рівні розвитку конфліктологічної культури молодого подружжя.

Розглянувши теоретичні основи конфліктологічної культури подружжя, ми визначили, що основними рисами та характеристиками подружжя зі сформованою конфліктологічною культурою є наявність практичних вмінь та знань щодо:

- сутності конфлікту, його структури, класифікації конфліктів, причин виникнення, фаз перебігу конфліктів; особливості, функції та управління конфліктами в сімейному житті;
- технологій профілактики (попередження) й конструктивного вирішення конфлікту;
- методів використання внутрішньої саморегуляції в конфлікті;
- ролі конфліктів в сімейному житті;
- готовності подружжя до здійснення перетворюючої конфліктологічної діяльності.

Визначено, що конфліктологічна культура подружжя має свою чітку структуру, яка включає такі компоненти: змістово-теоретичний (включає в себе наявність знань з конфліктології, широкий кругозір та обізнаність в змісті, формах, прийомах, методах та підходах щодо профілактики та вирішення сімейних конфліктів, що можуть виникати при взаємодії молодого подружжя), практично-конструктивний (заснований на сформованих вміннях та навичках щодо розв'язання подружніх конфліктів та передбачає володіння конкретними діями в вирішенні проблемних ситуацій), особистісно-ціннісний (спирається на сформовані особистісні якості кожного з членів подружжя та ціннісні орієнтації, які дозволять подружжю грамотно вирішувати конфліктні ситуації в сім'ї).

На основі аналізу різних підходів науковців з досліджуваної проблематики, ми дійшли висновку, що оптимальним буде виокремити у структурі розвитку конфліктологічної культури молодого подружжя три критерії і три показники до кожного з них. На основі опрацьованого матеріалу згруповано компоненти, критерії та їх показники та представлено у таблиці 1.3.1.

**Критерії та показники розвитку конфліктологічної культури
молодого подружжя**

Компоненти	Критерії	Показники, що характеризують рівень готовності до розв'язання подружніх конфліктів
Змістово-теоретичний	Когнітивний або гносеологічний (сформованість конфліктологічних знань)	<ul style="list-style-type: none"> - оцінка рівня компетентності в керуванні конфліктами; - наявність знань щодо прав та обов'язків сторін, що приймають участь у конфлікті; - знання сутності поняття «конфлікт», його причин, особливостей та основних стратегій керування конфліктними процесами в сім'ї
Практично-конструктивний	Операційний (володіння вміннями та навичками)	<ul style="list-style-type: none"> - вміння користуватись найбільш доцільними стратегіями вирішення конфліктів; - вміння застосування особистісних переваг при виборі стратегії подолання конфлікту; - використання підходу домінування в управлінні конфліктами
Особистісно-ціннісний	Особистісний (сформованість особистих якостей, відображення свідомості)	<ul style="list-style-type: none"> - рівень володіння емпатією; - формування ціннісних орієнтацій в проблемній ситуації; - рівень індивідуальної конфліктності подружжя

В результаті роботи над науковими дослідженнями, нами виокремлено низький, середній, достатній та високий рівні розвитку конфліктологічної культури молодого подружжя у процесі сімейного життя.

Таким чином, розвиток конфліктологічної культури молодого подружжя – це обов'язково цілісний стан особистості чоловіка та дружини, який показує його загальну та конфліктологічну культуру, орієнтації цінностей та морально-психологічну готовність до конструктивного вирішення суперечок.

У другому розділі «Дослідження конфліктологічної культури членів молодої подружньої пари» нами було проведено діагностику вихідного рівня сформованості конфліктологічної культури молодого подружжя.

Для ефективного вибору сукупності діагностичних методик вимірювання рівня сформованості конфліктогенних особистісних та

індивідуальних властивостей членів молодої подружньої пари, які є наповненням конфліктологічної культури, ми звернулися до описаних раніше (підрозділ 1.3) критеріїв, показників та рівнів розвитку конфліктологічної культури, де ми виокремили її компоненти та вибрали методику діагностики кожного. Обрані нами методики можна побачити у таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Методики діагностики компонентів конфліктологічної культури

№ з/п	Критерій	Діагностика
1.	Когнітивний (знання)	Методика дослідження міжособистісного сприйняття в конфліктній ситуації А. І. Ташевої (модифікація О. В. Місенко)
2.	Операційний (уміння)	Методика «Стратегія боротьби з конфліктами» (Д. Веттен, К. Камерон)
3.	Поведінковий (особистісний, відображення свідомості)	Методика «Значення конфлікту для мене»

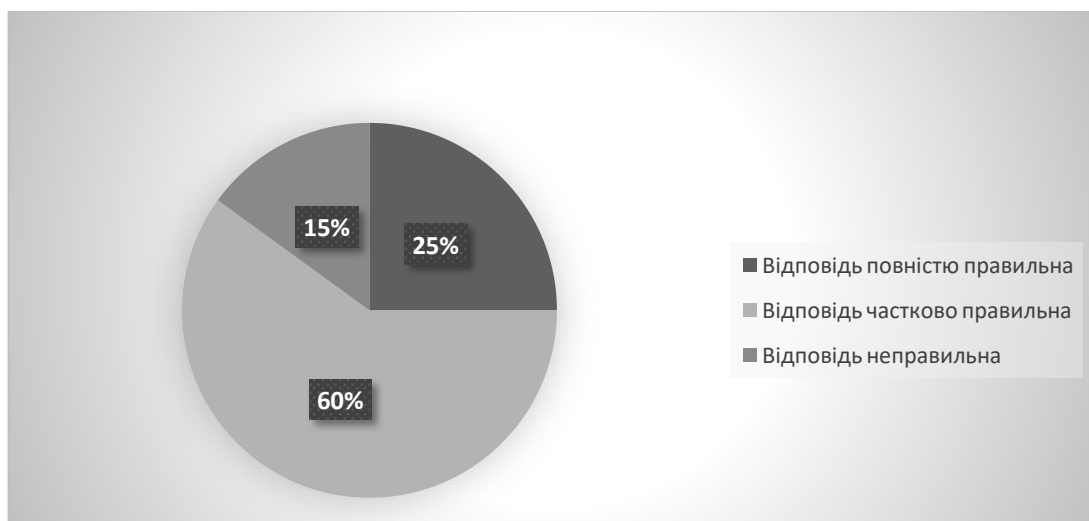
З метою отримання достовірних даних про рівень конфліктологічної культури членів молодого подружжя було проведене дослідження, об'єктом якого стали 10 молодих сімей, що є мешканцями м.Миколаїв.

У ході дослідження ми намагалися розв'язати наступні завдання:

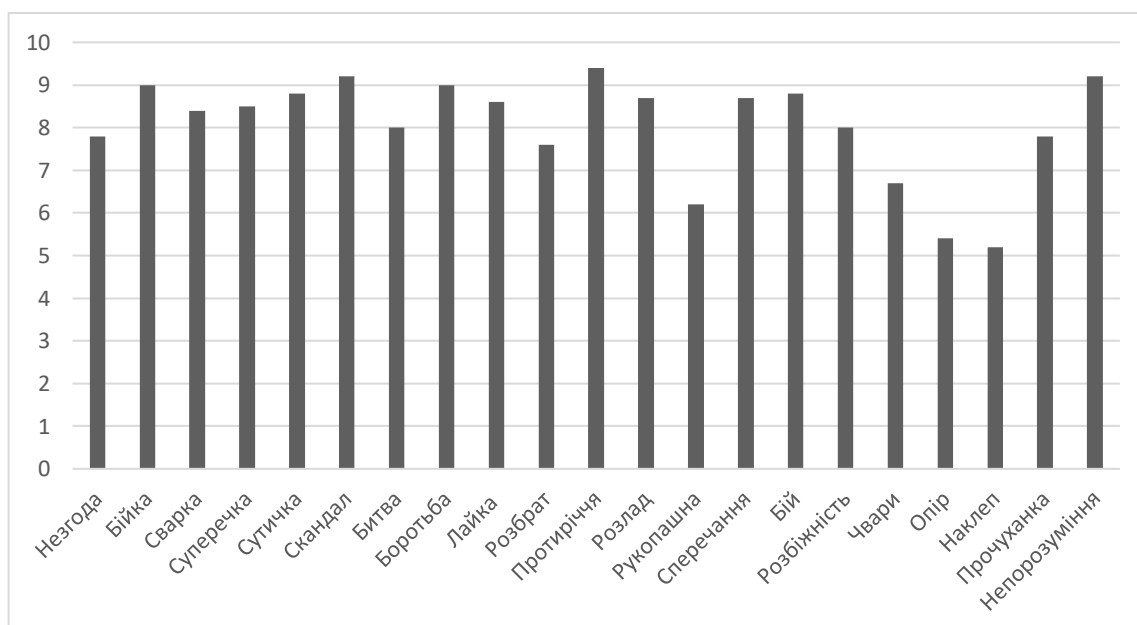
- охарактеризувати загальний рівень сформованості конфліктологічної культури молодого подружжя шляхом дослідження когнітивного, операційного та поведінкового критеріїв;
- окреслити поняття «конфлікт» з точки зору учасників дослідження.

Дослідження когнітивного компоненту молодого подружжя ми здійснювали за допомогою методики «Дослідження міжособистісного

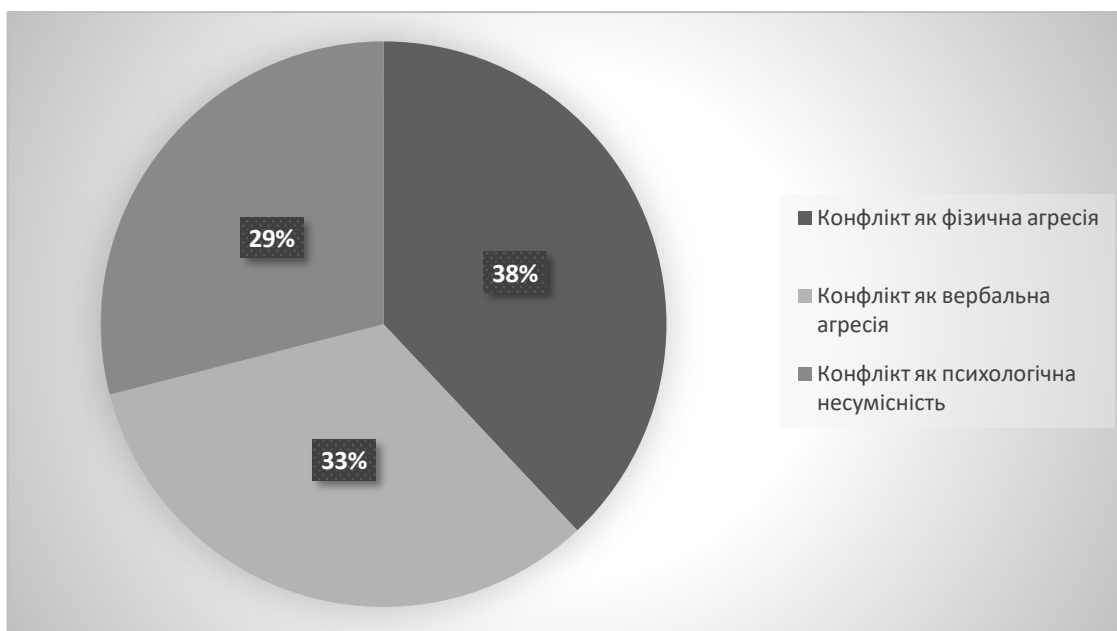
сприйняття у конфліктній ситуації» А. І. Ташевої (модифікація О. В. Місенко).
Результати відображені за допомогою діаграми (Рис. 2.2.1).

Рис. 2.2.1 Розуміння поняття «конфлікт» членами подружжя

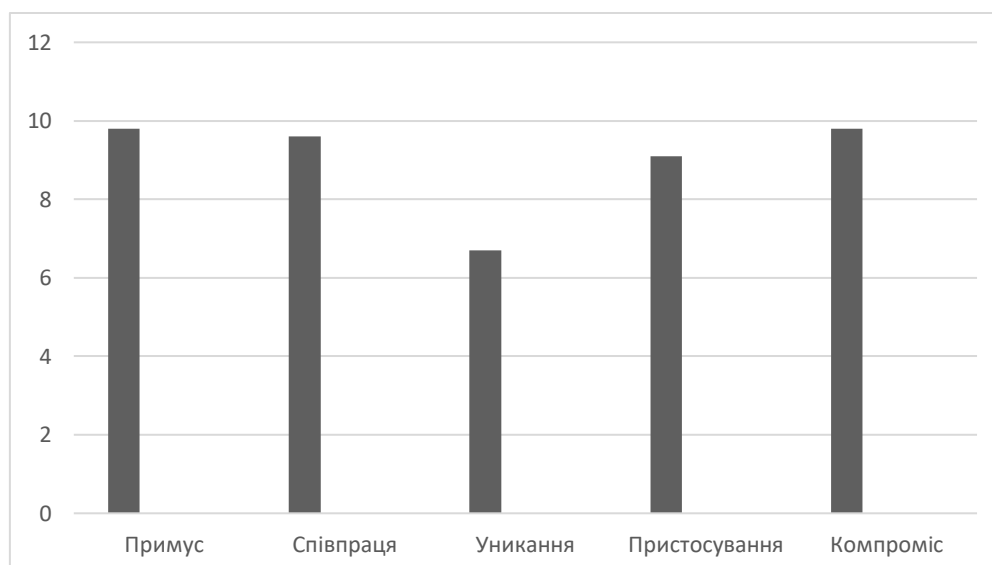
Рис. 2.2.2 Показники емоційної насиченості інтерпретації терміну «конфлікт»

Рис. 2.2.3 Семантичне ядро поняття «конфлікт»

Для того, щоб дослідити операційний критерій нами було здійснено реалізацію діагностичної методики «Стратегія боротьби з конфліктами» (Д. Веттен, К. Камерон). Дана методика дозволяє виявити особистісні переваги при виборі стратегії врегулювання конфлікту.

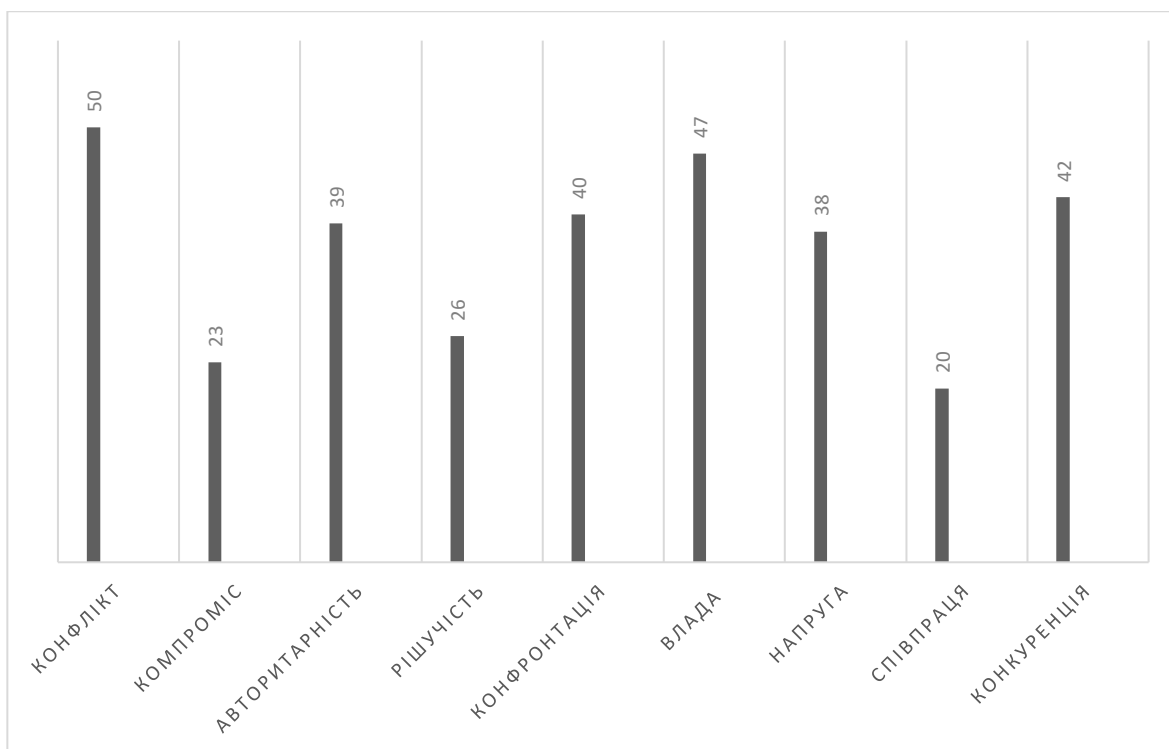
Підрахувавши кількість балів згідно наведеної шкали оцінювання, можемо дати якісну оцінку вибору стратегій врегулювання конфлікту членами молодого подружжя. Візуальне відображення кількісної оцінки всіх стратегій, якими керуються члени діагностованих молодих родин представляємо у вигляді гістограми (Рис. 2.2.4).

Рис. 2.2.4 Стратегії боротьби з конфліктом

Методика «Значення конфлікту для мене» була використана для дослідження особистісного (поведінкового) критерію конфліктологічної культури молодого подружжя. Доцільність її проведення вбачається в можливості визначити домінуючу емоційну реакцію в умовах «бажаного» та «реального» реагування на конфліктну ситуацію.

Обробка результатів першого завдання дозволила виявити домінуючу емоційну реакцію на рівні досліджуваної групи людей. Обрану емоційну реакцію кожного з молодих людей нами було відображено в гистограмі (Рис. 2.2.5), на основі якої ми спостерігаємо, що домінуючою на рівні групи виявилась негативна реакція до слова «конфлікт» та «влада».

Рис. 2.2.5 Емоційна реакція на слова, пов'язані з поняттям «конфлікт»

На основі проведеної психологічної діагностики можна стверджувати наступне: рівень сформованості конфліктологічної культури молодого подружжя є середнім, що підтверджує наявність недостатньої підготовки особистості до шлюбно-сімейних відносин. Саме тому, перед нами стає актуальним вирішення завдань, пов'язаних з пошуком шляхів розвитку конфліктологічної культури.

У третьому розділі «Шляхи формування конфліктологічної культури» – описано можливі шляхи розвитку конфліктологічної культури.

Проведене нами дослідження дало змогу виявити основні проблеми та прогалини у підготовці молодих людей до шлюбно-сімейного життя, саме тому виникла потреба у розробці рекомендацій щодо впровадження шляхів для покращення підготовки особистості до сімейного життя.

На нашу думку, підготовка кожного покоління до шлюбно-сімейних відносин повинна проводитися повсякденно, систематично, протягом усіх вікових періодів життя особистості.

Вважаємо, що процес формування конфліктологічної культури має відбуватись у школах та під час навчання у вищих навчальних закладах з метою не лише отримати знання про конфлікти, їх різновиди, класифікації, етапи протікання – конфліктологічні компетенції, а основна ціль – набуття практичних вмінь, та навичок керування конфліктами, навичок самостійного прогнозу, діагностики реальної конфліктної ситуації та конструктивного її розв'язання. Ці вміння та навички, як складові конфліктологічної компетентності, свідчать не лише про високу обізнаність особистості, але й сприяють зміцненню та збереженню фізичного, психо-фізіологічного, морального здоров'я учасників конфліктної ситуації, а також морально-психологічного клімату в сім'ї.

У зв'язку з цим, ми запропонували наступні шляхи для покращення рівня розвитку конфліктологічної культури в навчальних закладах:

- регулярний моніторинг рівня конфліктологічної культури кожного з учнів та студентів;
- доповнення шкільних предметів та вузівських дисциплін формами, методами та засобами формування елементів конфліктологічної культури;

– залучення учнів та студентів до навчальної діяльності, яка буде особистісно-орієнтованою, а також шляхом використання інноваційних технологій та викладання спецкурсу «Основи конфліктологічної культури».

Нами було поєднано етапи формування культури під час навчання з методами та формами і представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

**Форми та методи реалізації методики формування
конфліктологічної культури відповідно до етапів та компонентів**

Етап	Напрямок роботи	Форми та методи реалізації	Компонент конфліктологічної культури
Інформаційний	Лекція	Традиційні та нетрадиційні лекції (інтерактивна, проблемна лекція, бесіда, диспут); візуалізація зі зворотнім зв'язком.	Когнітивний
	Семінарське заняття	Письмове та усне опитування, анкетування, порівняльні таблиці, мозкові штурми, круглі столи і т. д.	Когнітивний, операційний
Ідентифікації	Практичне заняття	Вирішення проблемних особистісно орієнтованих ситуацій, аналіз відео-матеріалу, дидактичні ігри, тренінги, дискусійні заняття, виділення на основі атракцій негативних та позитивних образів тощо.	Операційний, поведінковий
Рефлексії	Співпраця з центром психологічної допомоги	Психологічне консультування.	Операційний, поведінковий
	Робота вихователів і кураторів	Проведення виховних годин, перегляд та обговорення відео-матеріалів, організація зустрічей з представниками Центру для сім'ї, дітей та молоді	Операційний, поведінковий

На нашу думку, найефективнішими в формуванні конфліктологічної культури школярів та студентів є активні методи підготовки. Їх можна розділити на 3 блоки, а саме:

- дискусійні методи (дискусія групова, проблемні конфліктні ситуації);
- ігрові методи (творчі, рольові, дидактичні ігри);
- тренінгові заняття.

Запропоновані нами методи розвитку конфліктологічної культури вихованців поєднуються в цілісну систему та демонструють логічні взаємозв'язки між усіма частинами, які необхідно задіяти до конфліктологічного навчання. Використання запропонованих шляхів закликає вдосконалити роботу з формування у майбутніх членів подружжя необхідного рівня конфліктологічної готовності.

Соціально-педагогічна робота із сім'ями є одним з пріоритетних напрямків діяльності фахівця з соціальної роботи Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (ЦСССДМ), що створюють умови для позитивного розвитку молоді, сприяють організації планування сім'ї, міжособистісному спілкуванню, діяльності та відпочинку, навчанню та працевлаштуванню, подоланню сімейних конфліктів, профілактиці та запобіганню розлучень. Тому ми вважаємо, ЦСССДМ є найкращою базою для реалізації виокремлених нами шляхів формування конфліктологічної культури молодого подружжя.

На нашу думку, одною з найбільш ефективних форм роботи з молодими сім'ями є створення Клубу молодого сім'ї. Клуб сприятиме зміцненню сімейних взаємовідносин, підкоригує сімейне спілкування, допоможе зняти психологічний дискомфорт та емоційну напругу, займатиметься розвитком здібностей членів молодого сім'ї. Пропонуємо проводити в такому клубі тренінгові заняття та обговорювати різного роду сімейні проблеми. Основні завдання такого клубу:

- удосконалення сімейних взаємовідносин;

- попередження дисгармонії сімейних відносин та виникнення міжособистісних конфліктів;
  - допомога молодим родинам в організації домашнього побуту;
  - консультування молодих батьків з сімейного виховання;
  - організація проведення вільного часу;
- надати можливість молодим сім'ям отримати кваліфіковану якісну соціальну та психологічну допомогу.

Іншими ефективними шляхами вирішення подружніх конфліктів є: використання моделі «сімейної ради», методів «виходу почуттів», «позитивного відношення до особистості», втручання «авторитарного третього», прийому «примусового слухання опонента», прийому «оголена агресія» та методів обміну позицій та розширення духовного обрію конфліктуючих сторін.

Також з метою підготовки молоді соціальними службами до майбутнього подружнього життя та формування в них конфліктологічної культури доцільно використовувати активні методи, зокрема, тренінги. Проведення тренінгових занять є необхідним для оптимізації спілкування молодих людей в їх сім'ях, а також для ознайомлення їх з сімейною структурою, основними типами сімейних ролей, динамікою відносин, ситуацією життєвої кризи в сімейних стосунках. Тренінг може бути проведений в Центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Тренінгові заняття з молоддю мають ряд наступних переваг:

- досвід спілкування у групі допомагає вирішенню проблем міжособистісного характеру;
- в групі моделюється система взаємин, що характерна для реального життя;
- отримання зворотного зв'язку та підтримки від інших зі схожими проблемами;
- здобуття нових вмінь, експерименти з різними стилями поведінки між рівними партнерами;

- ідентифікація себе з іншими учасниками;
- процеси самопізнання, саморозвитку та самодослідження полегшуються в групі.

З огляду на це, ми пропонуємо варіант тренінгової програми на тему: «Подолання подружніх конфліктів» (сценарій заняття подано у Додатку Г). Головною ціллю нашої програми є формування у учасників заняття навичок конструктивного вирішення міжособистісних конфліктів в сімейних взаємовідносинах. Мета тренінгу може бути досягнена за умови виконання таких завдань:

- підкреслення важливості конструктивного розв'язання подружніх конфліктів;
- розкриття сутності прояву психічних властивостей особистості під час вирішення конфліктних ситуацій;
- аналіз ефективних прийомів та форм спілкування в конфлікті;
- допомога учасникам в обміні досвідом та знаннями щодо розв'язання конфліктних ситуацій;
- інформування щодо специфіки чоловічого та жіночого сприйняття конфлікту та відповідної поведінки в ньому;
- надання рекомендацій молодій родині щодо поведінки в конфліктній ситуації.

Таким чином, підкреслюємо, що Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді має всі необхідні ресурси для того, щоб реалізувати запропоновані нами напрямки діяльності соціальних служб спрямовані на формування конфліктологічної культури молодого подружжя. Найбільш ефективними формами у діяльності ЦСССДМ можуть бути: створення Клубу молоді сім'ї, реалізація тренінгових програм, використання методів «виходу почуттів», «позитивного відношення до особистості», «примусового слухання опонента» та ряду інших непрямих прийомів у роботі з конфліктними молодими сім'ями.

ВИСНОВКИ

В результаті виконаної дипломної роботи можна зробити наступні теоретичні та практичні висновки:

1. Проаналізувавши наукову літературу з даної проблеми, можна зробити висновок, що початковий період розвитку молодого сім'ї є дуже важливим. В молодих родинах здійснюється розподіл прав та обов'язків, формується модель подальших сімейних стосунків, утворюється стійкий духовний зв'язок між партнерами, відбувається пошук ставлення членів подружжя один до одного, що буде задовольняти обох в майбутньому. Саме в цей період відбувається адаптація подружжя та формування сімейних норм та рольової поведінки.

Основні наукові підходи щодо специфіки міжособистісної взаємодії молодого подружжя: підхід сімейної адаптації та інтеграції (приспосовування один до одного членів подружжя та до обставин, в яких вони знаходяться), статусно-рольовий підхід (визначення ролей кожного з членів сім'ї та зони відповідальності за окремі сфери життя) та підхід подружньої сумісності (виділення певних рівнів сумісності молодого подружжя, що мають суттєве значення для стабільності шлюбу).

2. Конфліктологічна культура подружжя виявляється в прагненні, потребі та бажаннях чоловіка та дружини попереджувати та розв'язувати сімейні конфлікти. Конфліктологічна культура відіграє важливу роль при вирішуванні завдань щодо гармонізації міжособистісних відносин в сім'ї. В основі структурної характеристики конфліктологічної культури подружжя лежать: змістово-теоретичний, практично-конструктивний та особистісно-ціннісний компоненти.

3. На основі процедури аналізу та синтезу виокремлених компонентів розвитку конфліктологічної культури подружжя було згруповано критерії та показники. З метою дослідження конфліктологічної культури подружжя та його готовності до вирішення конфліктів було виявлено такі критерії, показники та рівні, які б дозволяли оцінити як зовнішні так і

внутрішні сторони конфліктологічної готовності членів молодого сім'ї. Когнітивний критерій характеризується такими показниками, як: знання сутності поняття «конфлікт», його причин, особливостей та основних стратегій керування конфліктними процесами в сім'ї; операційний: вміннями користуватись найбільш доцільними стратегіями вирішення конфліктів та застосовувати особистісні переваги при виборі стратегії подолання конфлікту; показниками особистісного критерію є: рівень володіння емпатією, формування ціннісних орієнтацій в проблемній ситуації та рівень індивідуальної конфліктності подружжя. Відповідно до зазначених критеріїв та показників виділяємо низький, середній, достатній та високий рівні розвитку конфліктологічної культури молодого подружжя.

4. Для дослідження виокремлених когнітивного, операційного та особистісного критеріїв нами було використано такі психодіагностичні методики: 1. Методика дослідження міжособистісного сприйняття у конфліктній ситуації А. Татищевої (модифікація О. В. Місенко); 2. Методика «Стратегія боротьби з конфліктом» Д. Веттена і К. Камерона; 3. Методика «Значення конфлікту для мене».

Характеризуючи психодіагностику рівня конфліктологічної культури молодого подружжя можна визначити, що більшість опитуваних не мають достатніх знань з конфліктології, їх поточний стан конфліктологічної компетентності має досить негативну динаміку, а рівень конфліктологічної культури є середнім відповідно до визначених показників когнітивного, операційного та поведінкового критеріїв. Це свідчить про те, що не вистачає теоретико-методологічної та практичної підготовки для особистостей, які в майбутньому стануть суб'єктами шлюбно-сімейних відносин, а також не вистачає знань в області стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях. Отже, необхідно збагатити зміст навчальної діяльності додатковими формами, методами та засобами формування елементів конфліктологічної культури та здійснити пошук можливих шляхів її розвитку у сформованих молодих сім'ях.

5. Найбільш ефективними формами роботи у діяльності школи та вищих навчальних закладах вважаємо: введення дисципліни «Основи конфліктологічної культури», що дасть можливість отримати знання про поняття «конфліктологічної культури» як важливої складової психологічної культури та її значення в майбутньому сімейному житті та технології попередження конфліктних ситуацій, стратегії, методи управління конфліктами у суспільстві та побуті та шляхи конструктивного вирішення конфліктів; використання активних методів навчання для розвитку конфліктологічної культури особистості (наприклад, дидактичні та рольові ігри, тренінгові заняття) тощо.

У роботі Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді вважаємо найбільш продуктивним використання методів «виходу почуттів», «позитивного відношення до особистості», «примусового слухання опонента» та інших, а також створення Клубу молоді сім'ї, на базі якого можливо комплексно формувати конфліктологічну культуру молодого подружжя та знизити рівень їх конфліктності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Гузар І. М. Попередження та вирішення подружніх конфліктів в соціально-педагогічній роботі / І. М. Гузар // Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – С. 73–77

2. Гузар І. М. Сучасні методи вирішення сімейних конфліктів / І. М. Гузар // Могілянські читання – 2018 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти : XXI Всеукраїнська науково-практична конференція : тези доповідей наукової конференції «Формування професійних компетентностей учнівської та студентської молоді в межах STEM-освіти». – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2018. – С. 104-105

АНОТАЦІЇ

Гузар І. М. Конфліктологічна культура молодого подружжя та шляхи її формування. – Рукопис.

Магістерська робота на здобуття академічного ступеня магістра за спеціальністю 231 – Соціальна робота. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2019.

Магістерська робота присвячена дослідженню особливостей сімейних відносин молодого подружжя. Виявлено сутність та структуру конфліктологічної культури подружжя; визначено критерії, показники та рівні розвитку конфліктологічної культури молодого подружжя. Окрему увагу приділено діагностиці рівня конфліктологічної культури членів молодої подружньої пари, було обґрунтовано основні шляхи формування конфліктологічної культури в соціальній роботі з молодими сім'ями на основі проведеного дослідження.

Ключові слова: соціальний працівник, сім'я, молода сім'я, молоде подружжя, конфліктологічна культура, рівень конфліктологічної компетентності, шляхи формування.

Гузарь И. Н. Конфликтологическая культура молодых супругов и пути её формирования. – Рукопись.

Магистерская работа на получение академической степени магистра по специальности 231 – Социальная работа. – Черноморский национальный университет имени Петра Могилы. – Николаев, 2019.

Магистерская работа посвящена исследованию особенностей семейных отношений молодых супругов. Выявлена сущность и структура конфликтологической культуры супругов; определены критерии, показатели и уровни развития конфликтологической культуры молодых супругов. Особое внимание уделено диагностике уровня конфликтологической культуры членов молодой супружеской пары, было обосновано основные пути

формирования конфликтологической культуры в социальной работе с молодыми семьями на основе проведенного исследования.

Ключевые слова: социальный работник, семья, молодая семья, молодые супруги, конфликтологическая культура, уровень конфликтологической компетентности, пути формирования.

Huzar I. M. Conflictological culture of young spouses and ways of its formation. – The manuscript.

Master's work for obtaining an academic degree in the specialty 231 – Social work. – Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolayiv, 2019.

The master's work is devoted to the study of the characteristics of the marital relationship of a young couple. The essence and structure of the conflictual culture of spouses are revealed; the criteria, indicators and levels of development of the conflict culture of a young marriage are determined. Particular attention is paid to the diagnostics of the level of conflict culture of the members of the young couple, the basic ways of forming conflictological culture in social work with young families were substantiated on the basis of the conducted research.

Key words: social worker, family, young family, young spouses, conflictological culture, level of conflictological competence, ways of formation.